

tisztességesen, éppen annyira laposan is tárgyalja Rose, ebben a tekintetben semmilyen alaposabban megfontolandó, gondolatébresztő, szellemileg izgalmas nincs művében.

Hogy a darabban először találkozó részére milyen krimiizgalmat kínál ~~Békés András~~ rendezése, mennyire sikerül elhítenie a nézővel a hallottak realitását, mennyire tud az előadás éppen a szükséges mértékben az ilyen néző előtt járni, azt nem tudom igazán megítélni. A színházban feszültség, érdeklődés érzékelhető, még ha a kritikus unatkozik is. Az előadás mindenképpen jól hozza a darab ritmusát, ritmusváltásait, a tűnődő csöndektől a nagy kitérésekig, majd az ismételt cseszdesülésekig pontosan kidolgozott íveket érzékelhetünk. S igen jól megoldott színészilag és rendezőileg egyaránt a tizenkét esküdt karakterének megformálása, elkülönítése is. Igaz, az alakítások nem egyforma súlyúak, de a szerepek sem, s mi sem természetesebb, mint hogy ~~Gábor Miklós és Agárdi Gábor~~ játéka elmélyültebb, ~~Harsányi Gáboré~~ felzínesebb, ~~Sinkovits Imréné~~ harsányabb, ~~Pathó Istváné~~ szintelenebb stb. Így folytathatnánk végig a színlapon, a szereposztás ugyanis általában találkozik a színészek alkatával.

~~Bakó József~~ díszlete kellő mértékben sugallja a bezártságot, ~~Schäffer Judit~~ ruhái pedig jól illenek az egyes esküdt karakteréhez. Szcenikailag igen hatásosan megoldott a vihar előtti első tétülés és a lefojtott feszültség fokozódása, majd a záport követő megkönnyebbülés a színpadon. A természetnek ez a véletlenszerű, de mégis szimbolikus összjátéka a drámával persze ugyan csak a darab külsődleges teatralitásáról, felszínességéről tanúskodik.

ZAPPE LÁSZLÓ

Shakespeare: A vihar

Sir George Somers tengernagy hajója 1609. július 25-én zátonyra futott. Csoda történt: mindenki megmenekült. Tíz hónapig időztek a Bermudák egyik szépséges, termékeny szigetén, azután 1610 májusában hazatértek Londonba a szerencsés hajótöröttek. Shakespeare a Virginiai Gyarmatosító Társaság reklám-röpiratából értesült a szerencsétlenségről. A rákövetkező évben udvari megrendelést kapott egy esküvői ünnepségre. A színháztól visszavonult darabgyáros arcátlanul hatásoskaró indítást eszelt ki: hajótöréssel kezdődik a dráma, akár egy mai katasztrófafilm nagyjelenete. A zátonyra futás érdeklődéscsigázása után a zátonyrafutottak életére terelve a nézők figyelmét.

Prospero hatalma csúcán hátat fordít a hatalomnak – mint Lear király. Kimegy a világból az elemek közé – mint Lear. Megrettennek mindketten a hatalomtól és nyugdíjba akarnak vonulni, különbékét kötve a világ harcaival. (Vagy attól riadnak el, hogy lányukon töltik ki hatalmukat? Ne felejtjük: a korosodó Shakespeare legkisebb leánya – Judith – húszéves már, s jóval túl az eladósoron, csak apja halála évében megy feleségül egy borkereskedőhöz.) A vihar bölcs összefoglalásnak is tartják irodalmárok. A szigetet Árkádiának vélik. Ettől az Árkádiától azonban nem esik távol a vérfertőzés árnyéka.

Valamennyi klasszikus mű felújításának sarkalatos kérdése: sikerül-e lefordítani az egykor írottat a mai valósággra. Nem frakkos Hamletként, mert a ruhaszabások kifordítása az úri-szabók hivatalköre, ők dolgoznak hozott anyagból is. Sikerül-e egy-egy rendezésnek megtalálnia a mű belső értékeinek megsértése nélkül a szabatosan megfigyelt mai típusokat?

Kaposvárott a Shakespeare-előadás Eörsi István fordításában hangzik el (már ahol hallható). Babits szép, de színházban bajos fordítását elvetették, csakúgy, mint Mészöly Dezső színházilag hasznathajóbb, de túl szép szövegeit. A Szentivánéji álm és a Hamlet szövegrestaurálásának, illetve fordításának tapasztalataival készült ez a szárazabb, helyenként erős költői találatokban gazdag színházi fordítás. Helyenként csak, mivel néhány henyé elstiettségét nem számítva, éppen a híres, súlyponti sorok kissé laposnak hallatszanak; érdemében megítélni csak alaposabb tanulmányozás után lehetne.

Miként sikerült azonban Gazdag Gyula rendező előadásfordítása? Lett-e a XVII. századi darabból mai előadás?

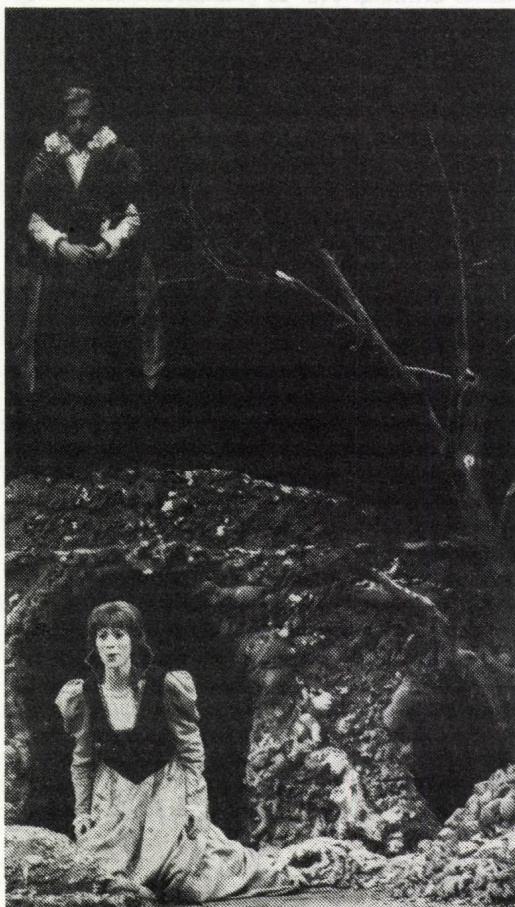
Karácsony Tamás (Ferdinand) mamlasz királyfi. Észre sem vesz semmit a körötte működő politikából. Csöklátásosan merül el a szerelemben. Karácsony bájos butája egyszerre képes eleven életet adni és kritikai távolságtartással minősíteni az eleven társadalmi típust. Dunai Károly (Stephano) vad buzgalommal acsarkodón igyekszik fölkapaszkodni társadalmilag alávett helyzetéből. Úrhatnám szolga. Szarnoki hatalmat áhító, cseldeleklű tömegember. Jordán Tamás Prosperójának a zárómonológ közben megérkezik a Ma. Felfénylik hirtelen tekintete, s a korábbi bizonytalanságban hagyott értelmezés felvonásai után halk biztonsággal szól hozzánk, nézőtérén ülő kortársaihoz.

A többi?... Nem néma csend, miként egy másik Shakespeare végén mondják. A többi verskiáltás és színházi konvenció. Színházi fordulatok mesejáték módra. Szerepkörök működnek, ahogy azt tenni illik színházban. Elemzetennek érződik a szöveg. Vagy ha elemezték mégis: az ismeretek nem érkeztek el a színészekhez, hogy cselekvésre váltsák. Bizonytalannak látszik a bonyolult mű belső hierarchiája. (Helyey László, Kulka János, Hunyadkürti György áldozatul esik az amatőr színházi jelmezek zavart okozó halandzsájának. Nem tudni, ki kinek kije. Ki úr és ki szolga? Ki apja-fia a másiknak?)

Prospero szigetén kiszikadtak a csodák. Nemcsak scenikai kisszerűségek és a korlátozott találékonyság miatt, hanem mert kevés az est folyamán az emberi-színészi csuda. (Amilyen Ferdinand levegőben megfagyott mozdulata.)

Gazdag Gyula pályája a látványos művészetek két szélsősége felé nyújtózik. A dokumentum-szerűség és a zenével költői szférákba emelt fantasztikum felé. A filmrendező, aki maliciózus

Varga Mária és Jordán Tamás a Vihar egy jelenetében

tisztánlátásával a hatvanas években megteremtette a magyar dokumentumfilm politikailag felelősségteljes szatirikus-művészi változatát: operákhoz, operettekhez, zenés vígjátékokhoz vonzódik. S míg a dokumentumokban megmutatkozott érzelmes lírája (a szatirikusok roppant érzelmes emberek), zenés lengései társadalmilag szabatosan körülírtak. Most azonban a zene – ami ebben a Shakespeare-dramában a legnagyobb gondolati szerepet játssza – formálisan megoldott reneszánszimítáció, vagy laposan meghangszerelt korabeli muzsika. Drámailag nem működik. Nem kedves a fülnek. S békén hagyja a nézőtérén ülők képzettársításait, érzeit hidegen érinti.

A rendező nem bontja ki a bölcséleti mesejáték szerepeiből a kortársi dokumentumokat. Érződik törekvése, de megreked a hungarocell-sziget fodrai között. Nem reppen fel a játék a költészet légvonalába.

A vihar a kaposvári színház rosszabb előadásai közé tartozik. Egészen őszintén: rossz előadás. S én örülök neki, hogy nem sikerült. Nem is sikerülhetett. Kaposvár sokirányú munkája nem az allegorikus bölcséletiség felé fűrdök. Előzménytelenül fogtak bele A viharba – ha nem tekintjük Middleton-Rowley: Átváltozások -jának kilengését és a kaposvárizált Szentivánéjit. A színház nem Pallasz Athéné, hogy teljes fegyverzetten pattanhatna elő apja fejéből. Fokozatosság, alapos előkészítő munka, elmélyülés szülhet új eredményt.

Örvendetes a kudarc annyiban is, hogy Gazdag sikerületlen munkájában is tehetségesnek bizonyult: nem erősködik az anyaggal, csak ott lelkesíti-hevíti át, ahol személyes mondani-valója van a szöveggel. Máshol, ahol nem gyullad őszintén ki képzelete: kerüli a mostanság divó tukmáló ötletességet. Inkább elejti lazán a jeleteket, állóképeket szervez, nem kívánja hisztérikussá mozgósítani az előadást. Kikerüli a beteg modernizmus divatjának kóros tüneteit, ha az unalmat nem is.

Végezetül elmondom, hogy az utóbbi időkben két amatőr színpadon is adták A vihart. Zagyva habarékok voltak figyelemre méltó részeredményekkel. Jóllehet érthetlenné kuszálódott kezükben a színpadi elbeszélés fonala, világos volt mindkét amatőrelőadásban: mi a húszévesek véleménye arról a világról, amibe beleszületni kényszerültek. Ez arra figyelmeztet, hogy a világot magának tisztává újrafogalmazni akaró kaposvári fiatalok középkorúak lettek. Mint hízásnak induló szépasszonynak a vonalaira, vígyázniuk kellene fiatalos érzékenységük karbantartására.

M. G. P.

Sam Shepard: Valódi Vadnyugat

Furcsa, szabálytalan elegyet állít elő a művében Sam Shepard, az Albee-t követő amerikai drámaíró nemzedék elismert vezető egyénisége. A hazájabeli drámaírókurzusokon még ma is elfogadott modellként oktatott, jól megcsinált dráma formuláját házasítja össze a laza közérzetdarabok motívumaival, valamint az abszurd színházból és a modern filmekből ismert váratlan-motívatlanul érzelemváltásokkal, erőszakkitörésekkel. Az elegy mindenképp eredeti, hiszen a legkötöttebb és a legszabadabb tipológiák merész kombinációján alapul: mi több, a téma el is bírja. A két testvér vérre menő mérkőzése, az egyes menetek felépítése klasszikus terepe a „szabályos” dramaturgiának. A fivérek ellentétes normarendszereket képviselnek, nevezetesen a